

texty

číslo 26
léto 2002

Úvodník:

ÚVODNICE

Byl jsem vyzván, abych napsal pro toto číslo Textů úvodník. Zůstal jsem bezradný už při vynalézání nadpisu. Neodbytně se mi vtíralo cizí slovo poesie, pardon: cizí slovo editorial. Zní vznešeně a navozuje představu něčeho tajuplného – v mladých letech mi vyvolávalo zvukovou ozvěnu Escorial. Ve skutečnosti však jde o krycí název praobyčejného pouťového vyvolávání: Račte všichni do té boudy podívat se na vembloudy! Ale já nejsem editorem Textů, nevím, jaké vembloudy Pavel Kotrla a spol. pro čtenáře sehnali a netroufám si neznámé zboží nabízet. Učebnice mě poučuje, že úvodník má pojednávat o nějakém aktuálním tématu. Ovšem co je zrovna aktuální pro psáče důchodového věku (za nedávných časů byli takoví označováni duchaplně přestárlí), sotva přijme jako aktualitu mladá obec čtenářů Textů. Budu-li jim za každou cenu chtít vyjít vstříc, kam se poděje kýžená spontánnost a autenticita? Babo rad, kterak ven z toho osidla! A tu mi napadá nenápadnou myšlenkovou asociací, že by neškodilo trochu poškádlit převažující maskulinitu a zalichotit čtenářkám: nenapíšeš úvodník, nýbrž úvodnici. Boj za práva ženské majority je evidentně aktuální téma včerejška, dneška i zítřka. Poněvadž však červ pochybnosti je neodbytným druhem řádného úvodníkáře, listuji pro jistotu ve Slovníku spisovného jazyka českého, v dalším z věrných průvodců, který zpravidla uchrání před nejhoršími klopýtnutími. Věřu, že dobře pomohl! Úvodnice není žensky přechýlený úvodník, nýbrž 1. žena jdoucí k úvodu n. žena kt. ji doprovází, 2. dlouhá plátěná vyšívaná pleť, kterou se zahaluje žena s dítětem při úvodu. Pro mladší generaci dodávám naučení z téhož Slovníku, že úvod je „církevní obřad požehnání udělovaného matce při prvním příchodu do kostela po porodu.“ Představme si tedy pro povzbuzení k další četbě Textů pod plachetkou osobu: úvodnici, doprovázenou úvodnicí a zahalenou do úvodnice. Může to být představa půvabná, pro nezasvěcené bohužel nesrozumitelná, a buď jak buď především zašmodrchaná jako celý tento pokus (esej) o úvodnici.

Mojmír Trávníček

Obsah:

úvodník

Mojmír Trávníček: Úvodnice__2

poezie

Marie Šťastná: ***__4_5

Daniel Rušar: ***__6

Jakub Chrobák: ***__13

próza

Miloš Juříčka: ***__22_26

překlad

Vesna Krmpotić: Neznámý jazyk__7

Lana Derkač: ***__8_9

Zsuzsa Rakovszky: Ve stínu hada__10_13

comics

Michal Jareš: __16_17

rozhovor

Jakub Chrobák: Rozhovor s dr. Martinem Sawyerem__18_21

dopis

Jakub Grombříř: Mládek nebo motýl?
aneb Otevřený dopis Mulderovi
a Scullyové__14_15

recenze

Andrea Lněničková: Šustí to
papírem__27_29

Jakub Grombříř: Slovenský
způsob__29_30

Pavel Kotrla: Jen několik krátkých
povídek__31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

tel. (0657) 643 567

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel. (0657) 619 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 26, ročník VII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Ma-
lina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová
adresa: www.inext.cz/texty

MARIE ŠŤASTNÁ

NAVŠTÍVENÍ

Dvě ženy v naději
k sobě vztahují ruce
Jak ta voda rychle teče
Včera do mě vložili semeno
a dnes mě to málem roztrhá
A on pořád mlčí
Jako by z toho neměl radost

ZA OCAS

Za ocas chytím plamínek svíčky
za ocas kouře a dívčího šepotání
Do hukotu vět
příjemně provokujících
jak pojídání avokáda
A lesklou bradu
utřít horkou dlaní
Navzájem

ZASE AŽ V LÉTĚ

Milovat budu zase až v létě
až lišky se svázanýma nohama
nebudou mít srst pokrytou
jinovatkou
a ztuhlé čumáky
Milovat budu ne divoce
ne krotce
dlouhou střední láskou
utopenou v mléce
Pozdě ráno skoro k polednímu
ve stálosti vstávání ve dvou
Až se naučím odpovídat

PO PRAVDĚ

Ode dneška do zítřka
mě tahá Ariadnina nit
Ze zatáček příjemně oblých
se neozývá řev zvířete
ale volání tepla
a po odvinutém klubku
se nevrátím zpátky
protože začátek nesu v ruce
a o konci nevím
Po pravdě se ukáže
A do ní čas

PLÁŽ

Moře jak svlečený psík
mi běží k nohám
Tak krotce mi už nikdo ruku nepodá
U něj se neslyším ani polykat
a pohyblivé písky
se každým krokem otevírají
Co já vím
Až budu pokorná jako to moře
přitlačím

KAPKA XXV.

Večer pití v noci slabost
ráno sklesle visí za šestou
A u oběda
– Mrcha chlap že? –
Jak by ne
polykám sousta
Jak by ne
lehce se vzdávám
kopce něhy z noční záležitosti
Jak by ne
Ona a já děláme všechno
napříč porodní bolestí dne

BABYLON

Dolezli jsme až k pasu
pomatení jazyků
a shledáváme ho krásnějším
než kotníky
Až vylezeme k ňadrům
ukousneme obě bradavky
a krev s mlékem se stane
naší denní potravou
Na temeni hlavy postavíme
cirkusový stan
a s nadšením nezúčastněných
pozorovatelů
si navzájem budeme hrát
pantomimu

KOŘENÍ

Mám strach že tři paže
v poledním úplňku zvednuté
nebudou stačit
že zvědavost mi nedá
a půjdu najít tu co chybí
Koření chuti

DANIEL RUŠAR

VÁŽKA

Vážka váží vzduch
co chladne
to zvedá

Vážka čeká
co sveze čas
co sveze z polí

Vážka čeká
v babím teple
na mēděný kvas

LEZENÍ

Doteky pavoučků
ve vzdušné síti
tkáš ji výš
– šešíváš ji vlhkou nití

Čtyři pevné švy
na konci tebe
jak horké jehly
– pravidelné

Ti pavoučci
– tišší tkalci
skalních sítí

FUJAVICE

Rukavice nasadila
čísi bělma rozbila
větr tříská do sklenice

fuj – ej – více!

Střípky zimy – dokola!

KUKUŘIČNÉ POLE

Klásek se zvolna ohnul
když vítr kolem něj proplul
a ona byla trsem trávy
a klásek do ní padal zády

VESNA KRMPOTIĆ

Neznámý jazyk

Za úsvitu se jakýsi poutník dopotácel ke dveřím hostince, kde nocležníci právě chystali velbloudy na cestu přes poušť. Padl na práh a zašeptal:

„Probudte mě...“

Donesli ho dovnitř a uložili. Nikdo toho člověka neznal. Vypadal jako úplný cizinec. Obrátili mu kapsy, našli cizí mince. Pod jazykem měl však zlaták, což nevěděli.

Když poutník přišel k sobě, promluvil nějakým neznámým jazykem. Možná to byla dávno zapomenutá aramejšтина. Nebo maitilština. Ale on tím jazykem mluvil tak krásně, že se všichni zastavovali a poslouchali ho, a cítili přitom, že se říká něco důležitého a zaníceného – něco, kvůli čemu květiny skvostněji rostou a prameny se probíjejí ze suché skály, aby ho slyšely. Jazyk pohládal, jeho melodie byla vlnitá, chvíli zádušná, chvíli plná života, chvíli probouzela, chvíli uspávala. Kvůli němu lodě na dalekých mořích rychleji pluly a ovoce předčasně nasazovalo ke zralosti.

Rozneslo se, že je v hostinci na okraji pouště cizinec, který léčí, rozradostňuje srdce kouzlem zvuku. Hostinský mu postoupil pokoj, aniž by se ho ptal, odkud je a kam půjde. Živil ho a oblékal. Čistil mu boty. Cizinec se nikdy nenaučil ani slovo z jazyka hostinského. Jeho ústa i jazyk naprosto nebyly takového ustrojení, aby mohly vydat hledaný hlas.

Mnozí ho přicházeli poslouchat. Bylo jich stále víc a víc. A on mluvil, jako by zpíval. Občas procítěně, občas zářivě, občas svátostně fialově. Jako by zpíval jen pro ně, ale bylo přitom známo, že mu nejlépe rozuměla poušť.

To, co říkal, byla poezie.

Ale nikdo se nenaučil jazyku, tomu jazyku, kterým byla promlouvána. Aby ji snad přeložil do jazyka posluchačů. Tak poezie zůstala tajemstvím.

Ale vlastně, ona byla ten jazyk. Nebylo co překládat.

Kapitolu z kratší prózy „Slunečnice měsíce. Průvodce pro náměsíčníky“, která byla publikována v souboru Kvintet solo, vybrali a přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal.

LANA DERKAČ

DÉŠŤ

Zkoušíš déšť
Za neskutečného souzvuku
odbíjím se s ním o beton
a žiji ve fikci
Poslouchám Lorelaj a žárlivě přemýšlím
jak češeš její zlaté vlasy
A déšť pečlivě občerstvuje svého tvůrce
Kapky jsou jeho hlavním činitelem
Zamhouříš je a usneš

Tehdy přilétají andělé
Trhají déšť
a nechávají si padat kapky
do dlaní jako jablka

LÁSKA NEMLUVÍ MATEŘSKÝM JAZYKEM

Jsem horolezec který nesnáší
když ticho je sebejistý alpinista
na vysokých skalách
tvého mlčení

Soutěžím s tichem
kdo první a kdo poslední
dotkne se nejvyššího bodu
na němž láska ztrácí chvění
učí se dýchat jako novorozeně
a nemluví mateřským jazykem
ač přesídlena roste v symbolech
a přece v úplňku měsíce
nalézá svou domovinnost

Jsem horolezec který nepřipouští
aby byl tábořištěm ticha
Proto tě volám
ale neslyším
Vše co slyším je ozvěna
– od dnešního jitra jsi protěží

ŠEPOT NAD ASFALTEM

Nebe si do města odložilo
svůj batoh deště
Zdalo se ti že předtím anděl
stál u dveří a šeptal:

nebraň se stínům
Nad asfaltem
domy sestavené do stromořadí
temně se skláněly nad tebou

Jiskra pochybovačnosti se dnes ráno začala
topit v oblinách múzy
podobající se namočené flóře
na v létě nošené sandále
Pochybnosti zahřmí
nebo i trvale i nudně i tiše
obydlují poezii
ptal ses anděla
který natahuje kolečko naděje
jako hodiny

Opravdu jsi pochopil že déšť jen
tvrdohlavě zamýšlí zaběhnout maratón

Jsi masiv na cestě
Jedeš na kole

Narážíš na podivuhodný výjev:
andělé nakládají celou noc do uhlí
aby se ráno mohlo rozprýštit
do vodotrysku světla

Z chorvatštiny přeložili
Branka Čačković a Jiří Hrabal

Lana Derkač (1969) je chorvatská básnířka, prozaička a dramatička. Vystudovala Filosofickou fakultu na univerzitě v Zagrebu. Vydala čtyři básnické sbírky: *Usputna raspela* (1995), *Utočište lučonoša* (1996), *Eva iz poštanskog sandučića* (1997), *Škrabica za sjene* (1999) a knihu dramát *Rezignacija* (2000). Za své dílo obdržela v Chorvatsku několik literárních cen.

Vesna Krmpotić (nar. 1932 v Dubrovniku) je chorvatská básnířka, prozaička, dramatička a esejistka; na Filosofické fakultě v Zagrebu vystudovala psychologii a angličtinu; obdivovatelka indické kultury: počátkem 60. let získala stipendium indické vlády a studovala bengálštinu. Z díla: poezie: *Poezija* (1956), *Jama bića* (1965), *Krasna nesuglasja* (1970), *Orfelija* (1987), *Unus ad Unam* (1997); próza: *Dijamantni faraon* (1975), *Brdo iznad oblaka* (1988), *Bhagavatar* (1990); eseje: *Indija* (1965), *Košulja sretnog covjeka* (1987), *Pir sunca i mjeseca* (1989).

ZSUZSA RAKOVSKY VE STÍNU HADA

To, co následovalo večer zůstává v mé paměti zahaleno hustou mlhou, z níž tu i tam ostře, jakoby v mihotavém světle plamenů, vystupují matné obrazy. Vzpomínám kupříkladu, že jsme se načas usadili k ohni mezi neznámými lidmi, jedna dívka zpívala. Upamatuji se přesně na dívčinu bledou, smutnou tvář, na její, ptačímu zobáku podobný, velký orlí nos a velké, temné oči – i ty jakoby patřily některému z ptáků –, a pamatuji si taktéž její píseň o dvou milencích, na jejichž hrobě lilie rozkvétají. Zastavili jsme se poté u jiného ohně, u nějž hrál k tanci shrbený houslista, pohled skrytý hustým obočím, tanečníci byli právě v nejlepším. Drželi se za ruce, kroužili kolem ohně, tu pomaleji, tu téměř chvátali. Chvillemi utvořili užší kruh a pozvolným krokem, střídavě vysoko vykopávající kolena, jali se přibližovati k ohni. Tu se jejich boty téměř dotýkaly plamenů, jako by chtěli nohama poškádlit dorážející, svíjející se, číhající rudou šelmu, sepjaté ruce natahovali kupředu a jejich paže i boky se vždy navzájem dotkly a všechny od hlavy až k patám zalila rudá záře ohně. Poté pozvolna jali se ustupovati z ohnivě záře do tmy, kruh se rozšířil, pouze ruce zůstaly pevně semknuté. Chvilí kroužili pomalu, chvillemi prudce, poslušně následující zvuk houslí.

Připojili jsme se, přestože jsem mezi tanečnicemi neznala jedinou duši, mou pravou ruku uchopil mladý pastor, levou neznámý muž, očima jsem sledovala neustálou hru plamenů, jako by se přede mnou svíjelo divoké zvíře, snažící se vytrhnout z chomoutu, plameny jako by se odtrhávaly od větve, kterou byly živeny, po tisících prolétající vzduchem. Sledovala jsem svým zrakem vyletující jiskry, vzhlíživše k nebi, píseň houslí a hlasy křepčících tanečníků jako by najednou zněly z velké dálky, a místo omamného víru tance jsem byla prostoupena němou strnulostí nebes a až v kostech ucítila jejich chlad.

Tu najednou, přímo ve víru tance, housle umlkly. Snad i jiné dívky zbloudil pohled ku hvězdám, neboť z nepozornosti klopýtla o nějaký kámen, snad o vlastní nohu, upadla a strhla sebou všechny, kteří se včas nebyli pustili sousedovy ruky. I já upadla stržena

předchozím vírem nalevo přes neznámého, zprava dopadl tanečník na mne. Má tvář se dotkla jeho šíje a tu jsem ucítila čistou, svěží vůni jeho mladého těla a pomyslela si, že jistě Dorce nelhal, když tvrdil, že cestou k nám se byl vykoupal v horské bystřině...

Hemžení, spousta smíchu a výskání, podařilo se nám opět postavit na nohy a znovu jsme se dali do tance, jenž však zanedlouho opět ustal, tentokrát zcela. Když se kruh opět sevřel, jedna z dívek se byla odvážila do přílišné blízkosti číhající šelmy a plameny se zachytily její sukně. Nešťastnice, vytrhnuvše se z rukou sousedních tanečníků rozeběhla se s křikem do temnoty, zběsile se snaživše strhnouti ze sebe hořící oděv, však marno. Několik tanečníků vyběhlo za ní, volali, aby se zastavila, avšak nebožačka pomatená nechápala, co jí chtějí, jen stále běžela naříkajíc v hořících šatech. Konečně ji přec někdo dostihl, přehodil přes ni jakýsi kabát či pokrývku, a strhnul ji k zemi – ačkoliv s ní nebylo valné pořízení, neboť nebohá sebou zmítala zběsile a kopala kolem sebe – takto sebou zmítala v trávě, dokud plameny nebyly uhasly. Spatřila jsem ještě popálenou dívku, její začazenou tvář, stojící v černých cárech, marně se snažíc třesoucími rukama přiložit ke rtům láhev vody, kterou ji někdo podával k napití. V tu chvíli jsem ucítila, že ruka, kterou jsem byla po celou tu hroznou chvíli až do konce patrně nevědomě tiskla, mne začíná pomalu vléci pryč a já poslušně jdu do neznáma, z ohnivého záře pryč do tmy lesa.

Známo jest, stává se, že nás paměť klame, obrazy vytvořené naší představivostí vydávajíc za skutečnost, a tyto obrazy občas mohou býti čisté, ostré, jako by byly skutečností, nikoliv dílem mlhavé představivosti. Ještě obtížnější jest, chceme-li pak věrně vyvolati někdejší city: z bolesti nejmučivější či nejvřelejší rozkoše nezůstane v naší paměti nic, pouhá prázdná slova, prach a popel. Přivřela jsem oči, bylo to krásné, vítr hnal ohňovou clonu, před kterou jsem se tolikrát byla schovávala ve snách, dostihla mne a pohltila, tu užasle jsem cítila, že tento oheň není bolestí, ale pramenem nejvřelejší slasti, která jakoby roztavila tvrdou vnější slupku mé duše, aby mé tělo, krev, oheň ve mně přebývající svobodně vytryskl ven, aby zde našel ve stromech, travinách, červech

v hlíně a ve hvězdách na nebi blízké bytosti, abych i já byla tímtéž: travou, stromem, červem i hvězdou, abych už nikdy nebyla ničím. Otevřela jsem oči a spatřila, že stíny větví nade mnou dosud splývají s černí oblohy, snad tomu tak i bylo, možná se mi to jen zdálo, najednou, když jsem byla vzhlédla vzhůru, zahlédla jsem na černém nebi záblesk, zářící chvost padající hvězdy zmizivši v korunách stromů. Možná tomu tak i bylo, tu zničehožnic, nedaleko místa, kde jsem ležela, zašelestila tráva a podél mne se vinulo hrubé, silné tělo velkého hada, zcela blízko a mou paži jako by zachvátil dotyk jeho chladné, šupinaté kůže. A snad i to se mi věru pouze zdálo, tu ruka, která dosud laskala mé rameno, natáhla se do temné trávy, uchopila hada o mrštila jím daleko do houštiny.

Poté náhle, když jsem opět byla otevřela oči, spatřila jsem skrze černé větve stromů prosvítat sivé ráno a zanedlouho uslyšela zpívat ptáky, štěbetání, volání dívek, navzájem se svolávajících a rozpoznala jsem mezi nimi Dorčin hlas, volající mne jménem. A poté, když jsem vyšla spoza stromů, zahlédla jsem ji, kterak stojí u napolo vyhaslého ohniště oprašujíc ze sukně jehličí a suchá stébla trávy, poté přiložila dlaně ke rtům a znovu mne volala. Přiběhla jsem k ní a mlčky se zavěsila do její paže, ale pustila se mne a skloněna k zemi začala něco hledati. Když se opět byla narovнала, držela v ruce pořádnou větev, jejíž silnější konec vložila mezi doutnajících uhlíky.

Málem jsme zapomněly! – řekla. – Do zahrádky, proti housenkám! – dodala na vysvětlenou, vidouc v mé tváři nechápavý výraz. Když konec větve zuhelnatěl, vytáhla ji pravicí z ohniště, zvedla do výše, levou paží se zachytila mé, a tak jsme se raním šerem vydaly k domovu za krvavě mihotavým světlem doutnajících větví. Spustily jsme se po stráni, poté došly na úzkou stezku vinoucí se mezi poli a lesem, tisknuvši se těsně k sobě, abychom se trochu zahřály v chladu té časně ranní hodiny. Už jsme ušly hodný kus cesty, když jsme skrze stromy spatřily na nebi krvavou záři, doutnajících větev jakoby s ní byla spřízněna, poté záře přerostla v plamen a nebe na východě se pozvolna rozhořelo. Když jsme byly přišly na širší vozovou cestu vedoucí do vsi, šed' oblohy nad námi se proměnila v bledou modř a vše, na

čem jen utkvěl můj pohled – stopy kol v prachu cesty, v příkopech zelené pichlavé klásky divokého ovsa, odkvétající pampelišky, jejichž semínka se k sobě navzájem tisknou, stříbrné stopy nočních toulek hlemýžďů na velkých listech lopuchu – tak ostře a zářivě se rýsovaly v časném ranním světle, snad jako by je byli vyřezali nejlepším dřátem do průsvitného dřeva. A ačkoliv jsem měla na ruku husí kůži, přes ranní chlad jsem v zádech pocítila slabounké, milé teplo paprsků právě vycházejícího slunce.

Zdánlivě staromodní životní příběh ženy, levočské měšťanky Uršuly Lehmann, vyprávěný jí samotnou na sklonku života ve stylu oblíbené sentimentální četby 18. století. Osobní příběh plný křivd a zklamání na pozadí neustávajících protihabsburských povstání. To je nedávno vydaný historický román maďarské básnířky Zsuzsi Rakovszky.

JAKUB CHROBÁK

* * *

Popel padá
do prázdna noci.
Ani vlhký větr,
ani to, že ty...

Tajak hříby
rozšlapané
furt ta rána trčí
(a těžní hybridy):

Obstrachované kopce!
Vsetínské Beskydy!

A ZNOVU ČAS

Za táhlým stmíváním
se rozevřela noc:
nahlas šeptající chlapy
si z hospody podávají psi.

Řeřavý srpek strachu
bojácně rozdmýchávám.
Než i ten
podlehne neúprosné rzi.

MLÁDEK NEBO MOTÝL?

aneb

Otevřený dopis Mulderovi a Scullyové

Vážení speciální agenti FBI, se zájmem sleduji vaše vytrvalé pátrání po mezigalaktických spiknutích okolo nás. Dlouho jsem měl sklony brát vaše odhalení na lehkou váhu, ale nedávno se mi stalo něco, co můj pohled na věc zcela změnilo. Žiji v České republice – to je tam, odkud pochází Jaromír Jágr, co je ale pro tento případ důležité, před několika lety se v této zemi změnil režim. Krátce poté začaly podivné úkazy. Nedávno jsem si přečetl rozhovor, který Magazínu Dnes+TV z 25. dubna t. r. poskytl vyhlášený bavič Ivan Mládek. Ke svému velkému překvapení jsem zjistil, že tento muž se v šedesáti letech vyprofiloval v nesmířitelného odpůrce socialismu ve všech jeho podobách, které nachází na místech vskutku nečekaných. Doslova píše: „Podle mě lidstvo zatím nic lepšího než konkurenční kapitalismus a parlamentní demokracii nevymyslelo.“ A mimo jiné komentuje své politické sympatie k Václavu Klausovi (netvařte se, že nevíte, o koho jde): „Je mi milejší polobolševická sociální demokracie, která je ochotná v případě volebního neúspěchu zase vypadnout, než akce různých levicových intelektuálních iniciativ, což jsou většinou zoufalé vzpoury proti volebním výsledkům, a tedy zpochybňování demokracie. Revoluce je i pro mne velký mezník, ale nebylo po ní ještě úplně jasné, že to bude opravdová demokracie. Mohlo všechno klidně skončit jen perestrojkou. K moci se drali hlavně bývalí revizní komunisti a těm, pokud se pamatuju, nikdy moc nešlo o nějaké střídání moci. Nikdy ani omylem nezpochybnili vůdčí roli KSČ, šlo jim vždycky jen o demokratizační proces v rámci strany, o očištění strany, o ozdravení socialistické společnosti.“ Věru, zlatá slova. Ptám se ovšem, vyslovil je tentýž Ivan Mládek, který ochotně účinkoval ve všech husákovských estrádách, který podepsal Antichartu dokonce nadvakrát? Snad by se dalo říci, že v podmínkách totality se takticky přetvářoval a teprve nyní dostal možnost odhalit své skutečné názory. Možná, ale to už se dostáváme na úroveň Mistra Čuanga, kte-

rému se jednou zdálo, že je motýlem, a po probuzení si nebyl jist, která z obou identit je vlastně ta snová. Mládek ovšem není zdaleka jedinou českou celebritou, která prodělala stejně fascinující proměnu. Hvězdy propagandistických seriálů dnes poskytují rozhovory, v nichž často vzpomenu se slzou v oku na rozkulačeného prastrýce, kvůli němuž nesměly být přijaty na jinou vysokou školu než právě na herectví. Která tvář je tedy ta skutečná? Nastavovali nám ji tehdy nebo nyní? A nezačnou po další změně režimu vyprávět třeba o tom, jak vždycky upřímně nenáviděli židovské kosmopolity?

O tom mě nikdo nepřesvědčí, že by v sobě mohl nějaký člověk nosit tolik zcela protikladných bytostí a nezbláznit se z toho. Jediné rozumné vysvětlení je nasnadě. Ten, koho dnes vidáme na televizních obrazovkách, už dávno není ten starý známý Ivan Mládek. Před nějakými deseti nebo dvanácti lety tady museli přistát mimozemšťané, Ivana nám unést a vyměnit za jeho zcela identickou kopii. Pravda, není to kopie zcela zdařilá, její Country estrády se dají těžko srovnávat s dřevními hity typu Jožin z bažin nebo Džínový velorex. Těžko říci, co tím vlastně sledují, zda si pořizují nějakou expozici pozemských velikánů nebo zda se pomocí mediálně aktivních jedinců pokoušejí ovládnout naši planetu. A proto prosím, vážený Foxi, drahá Dano, přijedte co nejdříve prozkoumat paranormální jevy na české kulturní scéně, které si zaslouží vaši pozornost.

S úctou

Jakub Grombář

2 aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 08 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://aluze.hyperlink.cz>

... PST! TADY!... CHTĚL JSEM SE
VÁM SCHOVAT, ALE PAK JSEM SI TO
ROZMYSLEL, TRĚBA BÝSTE SI MYSLELI,
ŽE TO DNESKA ODPADLO... JME-
NUJI SE

UMBERTO E.
A MOŽNÁ MĚ
ZNÁTE JAKO
AUTORA KNIHY
"DIALOGICKÝ
ÚHEL
"ICHERZÄHLUNG"

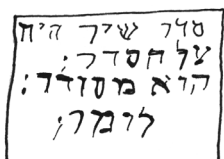
(1)
... DNES JSEM SI VYBRAL LAHŮDKU-
GOLEM... NEJDRÍV JSEM VÁS
CHTĚL JEN TAK POŠKA'DIT
INFORMACEMI, ALE KDYŽ JSEM
VE VSI "VOLA MICHOVA" OBJEVIL
JISTÝ SPIS, TAK JSEM SI ŘEKL...

גור ארז
גור ארז

(2)
... TAK JSEM SI ŘEKL, ŽE VÁS
ZASVĚTÍM DO TAJE GOLEMOVA
OŽIVENÍ... I KDYŽ MYSLÍM, ŽE TO
ZNÁTE, VY, ČTENÁŘI SPISŮ "GUR ARJE"
NEBO "SEFER NICCACHON"...

...S TÍM DETAILEM JSTE TO TROCHU PŘEHNALI, NE? TAKŽE SI VYHRABEJTE VÝPISKY K NĚJAKÉ POSTMODERNÍ KNIŽE A OPIŠTE TO NA PAPIŘEK, KTERÝ VLOŽÍTE DO ÚST FIGURCE, VPLACANÉ Z HLÍNY... MŮŽETE TŘEBA POUŽÍT VOO-DOO, CO JSTE MĚLI PŘICHYSTANÉ NA SOUSEDA...

4

JÁ OSOBNĚ MÁM TAKOVOU SPECIÁLNÍ FIGURÍNU, KTEROU OŽIVUJI VELMI ČASTO...

5

MA' TO SVÉ VÝHODY... PRAGUJE, POSLUCHA' A HLAVNĚ NEMLUVÍ... A MÍT POSLUCHAČE V TĚTO DOBĚ JE KRÁSNĚ...

© Michal Jareš

POKRAČOVÁNÍ...

6

JEN PRO TEN DNEŠNÍ DEN STOJÍ ZA TO ŽÍT...

**Rozhovor s londýnským bohemistou
dr. Martinem Sawyerem**

Rozhovor sice vedeme v angličtině (aby se nevytratily jazykové nuance), ale nutno uznat, že umíte obstojně česky. Jakpak jste k tomu přišel?

V dětství jsem na tom byl s češtinou lépe, protože moje máma byla hrozně upovídaná Češka z Podkrkonoší. Táta byl sudetský Němec z Hoheneibe (Vrchlabí), ale česky uměl taky. Máme docela zamotanou rodinnou historii, ale třeba vás to bude zajímat. On se táta vlastně jmenoval Theo Sauer a jeho strýc Franta se proslavil pašováním cukerinu a tím, že všechny vydělané peníze propíjel s Jaroslavem Haškem. Po válce nás Češi odsunuli, ale tátovi se do Německa nechtělo a vydal se za svým „americkým snem“ a za teplem na jih USA. Založil si obchůdek a poameričtil si příjmení na Sawyer. Jeden z přítoků Mississippi se ale jednou na jaře rozvodnil a odnesl většinu našeho majetku do Mexického zálivu. Tak se táta naštvál na celou slavnou Ameriku a přestěhovali jsme se do hor v severním Walesu. Tam se táta skromně živil stříháním oveček a naučil se dlouhatánské keltské písně, které nám po večerech zpíval za doprovodu mandolíny. Myslím, že se mu ale po Krkonoších nikdy nepřestalo stýskat.

To zní jako téma na román...

Možná ho někdy napíšu, ale poslední dobou musím tvrdě vydělávat na alimony, tak si to časově nemohu dovolit. Ale o tátovi Saurovi to ještě není všechno. Z Walesu jsme se kvůli práci přestěhovali do londýnské čtvrti West Hampstead, kde žije hodně Irů a je tam také prima česká hospůdka, kde se vaří vepřo-zelo-knedlo a čepuje Gambrinus. Tam se jednou táta přiočil se svým poslancem Seamusem Finnem, MP. Nabulíkoval mu, že by se čeština měla vyučovat na britských školách jako cizí jazyk, jenž má velkou perspektivu. Mr. Finn asi neměl moc rád Angličany, protože ten návrh skutečně přednesl v Dolní sněmovně. Doufám, že zapadl. Češtinu bych Britům opravdu nepřál! Možná ta epizodka vypadá jako vtip, ale britská parlamentní demokracie takové situace umožňuje.

V českých veřejných a (až na čestné výjimky) ani v odborných kruzích nejste příliš znám. Kde se o vás můžeme něco dozvědět?

Moc toho není. Bohemistická pracoviště v Londýně, Oxfordu a Glasgow jsou personálně zajištěná, a tak se protloukám různě, беру překlady, redakční úpravy, prostě co se namane. Českou literaturu mám jednak v genech, jednak je to můj koníček. Do českého povědomí jsem se dostal vlastně náhodou. Někdy na začátku 90. let se konal zájezd Obce spisovatelů do Londýna a tam jsem se seznámil s ostravským amerikanistou a básníkem Stanislavem Kolářem, který mě požádal o rozhovor, jenž byl poté otištěn v Moravskoslezském dni. Tak se o mně dozvěděl Kolářův univerzitní kolega Martin Pilař. Začali jsme si dopisovat a on mé názory na postmodernu ocitoval v recenzi publikované v pražském literárním časopise Iniciály (č. 34, 1993). Úryvek mého dopisu se dokonce dostal do letos vydané knihy *Literární bludiště* od Lubomíra Machaly. Vůbec jsem nepočítal, že se stanu součástí české literární historie, ale bez mučení přiznávám, že mne to těší.

Není divu... Vyprávíte hrozně zajímavě, ale pojďme se trochu konkrétněji zabývat literaturou. Co se vám opravdu podařilo, na co jste hrdý?

Na objevení dvou neznámých básní Karla Maryska. Ale to je také spojené s docela zajímavou příhodou. To jsem se jednou v Edinburghu procházel po Royal Mile, když tu náhle přišel prudký déšť a promočil mi čerstvě zakoupený kilt. Zašel jsem si ho usušit k jedné krásné emigrantce, ale nebylo z toho nic, protože záhy dorazil její zmoklý manžel. Stačila mi však povyprávět, jak byl Karel Marysko s orchestrem Národního divadla v Edinburghu. Prý jí vyjedl celou ledničku, strávil s ní vášnivou noc a za týden jí z Londýna poslal dopis se dvěma básněmi. Opsal jsem si je a myslím, že patří k tomu nejlepšimu, co kdy Marysko napsal. (Pozn.: Obě byly přetištěny v Hostu č. 4, 1997.) Mimochodem, první z nich je výbornou parodií na Seiferta.

Vy nemáte rád Seifertovu poezii?

Vůbec ne! Je to buď sentimentální rýmování, nebo stařecké naříkání. Nobelovka by mnohem lépe slušela Miroslavu Holubovi nebo Ivanu Divišovi. Ti byli čímsi výjimeční,

prostě byli sami sebou. Takových básníků jako Seifert chodí po světě stovky. Nenacházím v jeho verších nic víc než kultivované řemeslo.

No, řada českých čtenářek s vámi asi nebude souhlasit, ale já vám to vyvracet nebudu. Nicméně jsme se dostali k rozdílnostem v chápání literatury v Británii a v Čechách. V tom bychom mohli pokračovat.

Kámen úrazu vidím ve způsobu vzdělávání. Poměry na českých univerzitách znám jen ze svědectví mnoha českých studentů, ale snad mne to aspoň trochu opravňuje ke srovnávání. Sám jsem nějakou dobu studoval v Oxfordu a v Londýně a stálo to za to. U vás se prý moc nezměnilo v tom ohledu, že student pořád chodí do nějaké výuky, skoro nic v průběhu studia nepíše a je zkoušen jen ústně z toho, co si zapamatoval ze skript. To u nás se musí pořád něco číst, pořád se píšou nějaké eseje, ale není to špatné, protože se člověk naučí třídit fakta, samostatně uvažovat, formulovat své názory a podepírat je argumenty. Českému studentovi, který chce psát, prý nezbyvá nic jiného než si najít vzor a ten napodobovat. Ale s tím souvisí příliš velké poklonkování autoritám. To nepovažuji za zdravé!

Nezdá se Vám, že je bohemistika v české kotlině stále příliš zahleděná do svého geniálního, ale také jediného dítěte, do pražského strukturalismu?

Jasně! To ale souvisí s tím, co jsem právě říkal o nezdravém a nekritickém poklonkování. V 30. letech byl strukturalismus směrem světového významu. Pak se mu v Čechách stalo to nejhorší, co ho mohlo potkat. V 50. A 70. letech byl zakázán, a tím došlo k jeho mytizaci a přeceňování. Neustálé návraty k zakazovanému strukturalismu paradoxně vedly k tomu, že české literárněvědné myšlení ustrnulo a ztratilo kontakt se světem.

To vám říkali v Oxfordu?

Ne úplně doslova, ale svým způsobem ano. Chodil jsem tam na přednášky Ann Jeffersonové, což je vyhlášená znalkyně českého a francouzského strukturalismu. Probírala to s námi velmi poctivě, ale jako záležitost minulosti. Mnohem více jí seděl širší kulturologický záběr Umberta Eca i jeho

esejistický styl. Kunderovo Umění románu Jeffersonová považuje za významné vědecké dílo. Pro vás Čechy je to „jen“ soubor esejů, protože úctyhodné vědecké dílo musí být psáno pořádně zamotaným intelektuálským metajazykem.

Ještě bych se rád zeptal, jak vlastně funguje literární život na ostrovech?

Úplně jinak, ale něco srovnatelného by se snad našlo. Walesané a Skoti prožívají národní obrození, a proto si hodně opečovávají literaturu a stále organizují nějaké festivaly a setkání spisovatelů, kde se stejně nic nevyřeší. Ale aspoň se navzájem pořádně pochválí a potom se hezky najedí a napijí za cizí peníze. Angličané mají obrození dávno za sebou, a tak se jen pobaveně dívají, co to ti Keltové vyvádějí. Mimochodem si myslím, že Čechům se daří pozůstatky obrozeního přeceňování literatury překonávat. V tom vám držím palce. V Anglii se moc nepěstují literární časopisy a nikomu to nechybí. Ale vy to máte v tradici, tak se vám je snad podaří uchovat. Na vašich Textech se mi moc líbí, že mají papírovou i internetovou podobu. A vůbec - moc rád jsem si s vámi popovídal.

Já s vámi také. Na závěr ještě jedna netradiční otázka: Co plánujete do budoucna?

Nic. Nemám rád plánování. Jak zpívá klasik: „Jen pro ten dnešní den stojí za to žít.“ No ale večer si asi vytáhnu tátovu mandolínu a zazpívám si pár hezkých velšských nebo valašských písní.

(ptal se Jakub Chrobák, přeložil Martin Pilař)

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

MILOŠ JUŘIČKA

Jak to tenkrát vlastně bylo, jakpak se vám pochovávalo, přišel jsem, viděl jsem, zaplakal jsem, uvítězil se, měl to s živou hudbou drahý tatínek, bratr, strýček, švagříček, dědeček, pradědeček, pravda měl, ale ta hudba se moc k životu neměla, to víte o funusu to ani jinač nelze hnát než na komoru, když se srdce rmoutí plechová muzičenka táhne s ním za jeden provaz, jedním slůvkem hudba byla drásavá navíc hráli, teď už nevím musíte si to rozhodnout sami s pravou či levou falší, na hrubé zídce klímali mosazné vyzlaceností cáklé žestě, muzikanti se tiše přeli kterou spustí jako první, o úvodní málem aby mrtví rozhodovali, po chvíli se přece jen shodli k nemalé radosti pozůstalých na srdceryvné odrhovače, mrtvému hráli tuš a z nosů jim viseli kšíry, rachitické ručičky se promenovaly po klapkách, hezky se to poslouchalo, navíc když to člověk promísil šustotem padajících lupenů, měl na chvíli vystaráno, blíženci se zámeckým parkem vodili za ruce a hartusivé stromy dělaly pod sebe, lístky se navracely v přerývkách vánku nazpátek odkud vzešly, ke kořenům se komíhaly lajdaly, bylo mi tlivo, v mysli pohlávil psychologický výtažek-sedimenty trudnomyslnosti na dně láhve bujarosti nejsou nikterak na závadu, sladkohubá hřímavá hudba dula do větru krákavé písně, to vše i mnohem více se odehrálo před zamoklým kostelem, kde jsem mimo jiné inkasoval pár navýsost vkusně projevených upřímných soustrastí, tolik hlubokého zármutku a bolesti v srdcích jsem ještě jaktěživ neměl tu čest pozřít, viděl jste nebožtíka?, odsouzence k věčnému životu? Baže, což o to, ba spatřil jsem jej, nějaký chlápek s faldy na čele v splývavém plášti zrovna jej portrétoval, tvořil s nadhledem eskamotéra letecké snímky zesnulého, portfolio na památku, přistoupil jsem na dotek k rakvi, zmrtvýchvstalý Kristus mi kynul na pozdrav, prožluklý plamen baňaté svíce nanebevstupoval společně s Pannou Marií k modlitbami nezkalené klenbě kostela, byla to žalostná podívaná na bytost ztrácející lidský tvar, hrůzná podívaná, čím vším musí nejsoucný projít, do půl pasu odkrytej, nadpozemsky blaženej, vyhaslé oči přitažené za víčky, z uplynuvšího pátku hezky oholenej, vzatý pěkně nad rámec očekávání bílým pudrem, nicméně tvář evidentně sčuchlá se Sibíří, skráně víceméně přichystané vyloudit, kdyby k tomu nedej bože došlo, velkolepě slůvko na znamení údivu nad situací právě vyniklou, na hrudi samé metály

z bitev, které nikdy nevedl, poutní mariánské obrazy, obětní beránci, pastýřské hole, papírové růžičky, ruce spuštěné podle těla svírající v krajně pupeční krucifix, vidíte, blahoslavený stín a víte že né, aby se mu ruce nerozjely tak je měl omotané růžencem jak Panenka Marie sedmi-bolezná srdénko, ó jak důmyslností nalité, ó jaký duchadůvtip, ó jak duchasmavé a neměl moc vysoko pod hlavu, nezdálo se vám..... počkejte, a víte, že jsem se zapomněl zeptat, ostatky sice spočívají nakrátko v rakvi, tělo se zpožďuje, duše vždy předbíhá, to už tak jezdívá, ulétla jistěže v nadoblačné výšky dušinka nezapuditelná, ta už určitě pochoduje v přijímači, pod taktovkou svatého Petra bloudí sem a tam, studuje, předříkává, drmolí si sama pro sebe, sama ke své újmě nápisy ve stylu sebekázeň vítána, poctivá drezura i na onom světě zaručena, nemluvte za jízdy k pekelnici s anděly, a pak vplula v kožené sukýnce v černých čizmách, Kdo? Bárka? Svěťice? Ano, dá se to tak říct, tajle z Rubensových časů, stoupla si vedle mne, udělala kříž nezapomenutelný kříž nad urakveným a měkce jej políbila na bledou líc, nic víc, odstoupil jsem, odstoupila a zřízenci se chopili víka a přichlopili mrtvého zalykavou tmou, kulhavý ministrant dal pokyn muzikantům k zahájení církevního obřadu, vrch dosedl na spodek, vše dutě klaplo, i přezky chladně dolehly jak futrál od kytary, hudba kormoutila nás na útraty příbuzných, zastrčil jsem se po pravici otce do lavice, ztepilá svěťice mě následovala, zádušní mše odevzaná do rukou božích, čtení ze Starého zákona, čtení z Nového zákona, farářův starozákonní pohled větřící zvětralou víru v syna člověka zvířenou prachem ateistů, k přijímání šlo všehovšudy pět lidí, vedral si s povzdechem ministrant v notýsek, drahý tatínek, bratr, švagr, dědeček, pradědeček, pokud mě paměť neklame, nešel, ani svěťice? Ani ta ne, ani svěťice nejevila o tělo Kristovo zájem, bůhví, kdo si ustlal v jejím srdci, kdo jej nosí na rukách? Krušná epocha padla na katolickou baštu, to je cítit i z denního tisku, víte, zrovna zámecké hodiny smutně byly když zřízenci po vzácnu střízliví, až na jednoho sbírali věnce, odnášeli je v podpaží jak portýři pomačkané kufry, smuteční kondolence hádkovaly po dlažbě a hřmotní mládenci se řadili u vykropené hnědolicé rakve, pozůstali si rozdávali kytice karafiátů, stírali si upocené slzy, vy jste si nepoplakal, nezakusil tu občerstvující slanou lázeň, nenatroubil jste si do kapsníku, nepřimknul jste se k němu aspoň na chvíli, abych vám zalhal, musím říci ano, ubekoval jsem a přitom si opakoval prastaré úsloví:

mladý může starý mosí, šel jste na prý chvostu průvodu lidé mi pravili s ortézou připnutou na koleni, ano, tělesné ostatky v předvoji i na chvojí se krásně vyjímaly, procesí nikterak valné, musím vám připomnět se zjevnou škodolibostí v hlase, na to, kolik dluhů nebožtík nadělal, funebrák v okouzlení jel soustředěně pomaloučku na redučku, aby nápravy netrpěly a rakev nešancovala sem a tam, pozůstalí stačili onomu tempu, smuteční svita se s pietní parádou vlichotila kolem zámku, pokračovala dál kol zřídka upovídané kašny, světlem posvěcené staré radnice, a vy, rozkošná, tajle z Rubensových Časů pomazaná nelíčeným zármutkem, pravím vám, bez toho byste byla jen jak socha narafičená v parku, krásná, ale bez srdce, v patách mi celou cestu na místo posledního spočinutí zemřelého vrčel vztekle automobil, kolemjdoucí dívence u ucha tesknily mobil, blednoucí cáry po visutém dešti visely nad zasmušilým hřbitovem, lidé byli vylepeni všude v oknech baráček, na ulicích povlávali ve spěchu, jiní tuhli na nárožích, v zahradách by jich, kdyby chtěl našinec, tucty napočítal, myslíte, že tam stáli ve snaze vbourat se v cizí tragédii, těžko si vybavit sbírku jejich pocitů, přesto stáli v pohnutí, zaseklí v chůzi, někteří s čepicí v ruce, mlýnské kameny boží melou pomalu, ale nezadržitelně jistě, toť na paměti měj, smrtelníku, umanutá smrt po dlouhých vleklých námluvách stroj nakonec jásavou honosnou svatbu, a pak radostně odestylá svatební lože, a pak nekonečná svatební noc, líbánky bez konce, na hřbitově u rodinného hrobu obzor už se prolamuje, mračna už se nachýlila a já znám jen jeden refrén: Ty má milá, ty má milá s kosou vyžínáš, ó mocichtivá smrti na kolena padám jak stébla trávy před Tebou si klekám! Větru vání přes zimomřivé rovy, farárovi málem ufrknul kvadrátek, ale to už se rakev klene nad mělkým hrobem, na popruhu se spouští, napětí ve tvářích mládenců doprovází závěrečný part, běh příštích věcí každý sám vytuší, není třeba metat poučení zesnulému, kterak se pokorně obracet v prach, jak trpělivě vyčkávat soudného dne, kterak přivykati stravujícímu záhrobnímu tichu, vrásčitý hrobník v povzdálí netrpělivě postával opřen o svůj blátem ojíňený nástroj, prsty mu vyhrávali nedočkavostí o dřevěnou násadu maličkým rekviem, kořaličkou podlitá cigánka zabachtaná do bundy vyvedené v křiklavých barvách vydechuje líně obláčky cigaretového kouře, pozorně oklepe hrot cigarety a tiše zamumlá, citujíc boha otce všemohoucího prach si a v prach se obrátíš a šedomyšší popel z cigarety upadá v mazlavé bláto, o pár soklů níže žena

neurčitého věku na kolenou rejžákem drhne žulovou obrubu, aby měl ten její pod deskou alespoň na dušičky iluzi svěží čistoty, pověřenec církve rozdál požehnání a vybídl ministranta k odchodu a s Kristem na tyči omašleného černou stuhou si razí své místo rozdrobeným zástupem, pozůstali se houfují do jednostupu, srchké hroudy tupě klopýtají o rakev, kytice se rozšafně vhadzují v zákop, ten první co nafukl víko jest Ola, bratr zesnulého, s šibalským úsměvem se belhá vzmužile dál, dobře věděl, že již Skythové vítali zrození pláčem a smrt jásosem, zlomený anděl, pomrzlý organtýn, utržené kolo u vozu, a co vy, taky jste šplouchl kus dunivé hlíny nebožtíkovi k nohám či navrch hlavy, ale ano, nabral jsem hrst jemné hlíny a vchrstl mu ji k hrudní kosti, ať má chudák o čem přemýšlet za předlouhých zimních večerů, děsil jsem se představy, co kdyby se zničehonic odklopilo víko a děda začal smetávat si kusy hlíny z kalhot a následně salutovat jak o vojenské přísaze, anebo co kdyby se ozval ze dna rakve jeho skřehotavý hlas napuštěný hněvem, klenímu typu koho to k nám čerti nesou jako tenkrát s prstem na zvonku, ale ono nic, vůbec nic, neboť rakve nemají klik, jen tryznu rýmovanou rýmou, dozněla poslední hrouda, zaleskla se poslední olbřímí slza, ještě teď ve mně doznívá hrudkování rakve, ten truchlivý tympán, scházel jsem pozvolna mezi odpočatými, movitá šergula, mourovatá kočenka packala mezi obelisky, rozliční lidé kladli věnce na hroby, omývali, leštili náhrobky jak nástěnná zrcadla v předvánočním shonu, pohrobci věčnosti, pak jste prošel kolem těch ženských, v uších varhany, v očích bezpočet sluncí na jeden zátah, v chřípí voskové vůně, pšiknul jste, ale jak propánakrále? Ty ženský, co jste je těsně minul, se úlekem začaly třást jak psiska na řetazu před hrůznou bouří a následně odsypávat dubce z proutěných košíků a krásně zasmušilá vdova vás s ukazovákem na ústech taktně poučila, kterak se chovat na místě navýsost posvátném, ale vyjuchaný ženský již s dlaněmi na pusách pukali drobounkým smíchem, slyšel jste syčeti prskavky sršatého smíchu, zatímco váš otec sáhodlouze mluvil o rozpínavosti říše mrtvých, a pak byla smuteční hostina, nemýlím-li se, ano, snujete pravdu jak je u vás zřejmě odnepaměti zvykem, jen ráčím přidružit pár poznámek k utužení reálií, kár byl ve Snaze, chvílku byli všichni přepadnutí jak už to jezdívá, mlčky se pozorovali, sepisovali, oňuchávali, vyměňovali si kormutlivé pohledy, ale po pár minutách sa otřepali, naléhavě kořaličkou se zčerstvovali, amortizace hodnot, ztráta klenotů, obřadně, mnohovýznamně si

přítukávali, on totiž nebožtík píval rád, víme, což o to, proti gustu žádný dišputát, v patách nám uvízla večeře, jak se na řádný funus sluší a patří, to víte dědek, nechal nějaký háky na rozprach a na útratu, hezounká servírka si mohla hnáty mezi sraženými stoly uklohnit, sousede, všiml jste si, že ten nejmladší bratr nebožtíka tuším sluje jménem Lojza, jako by mu z oka vypadl, nebyli voni přece jen dvojčata, taky div, že neklepe na nebeskou bránu, ale kdo chce kam, pomozme mu tam, naškrobený funebrácký smích, u vedlejšího stolu mluvila jiná osoba ústy proroků, já věděla, že už dlouho nevydrží, a dodala, aby nás tak panenka Maria navštívila a nechala nám ho na krku takhle dalších deset let, to by bylo nadělení, ještě než ten nejpohotovější z nás stačil vykonat první nápřah příborem směrem k ústům, nervózní zašramocení o skleničku, kápo s vážnou tváří mima přednesl řeč, mluvil slovně, což o to, nejedno srdíčko lapí za chlopeň, něco však nedovíralo, mluva rozšlehaná prudkými komickými gesty se protentokrát nekonala, to stačí v hlavě odklopit takovou záklopku a filozofuje vám to zaručeně samo, a do třetice si vychutnáváte potlesk, následně se zasouváte za stůl s úklonou a vrháte se na jídlo, hledajíc další rozptýlení, blaženství narůstá s každým soustem, s tváří nevinnou, rozkochanou jak rozdrapený zlatoskvoucí svatostánek přehráváte si svůj výstup ještě jednou, óó, jak libé, výjevy z Brueghelových obrazů ožívají, bijí fascinací do palice až hlava pobolívá a tančí v kocovině a té světici z Rubensových časů ubohé srdéčko žalem náhle přeteklo, nemá-li pravdu, ano, ano, opět trefa do černého fiakru a náhle tvář oné světice zplouhaná pláčem s očima puklýma jak kaštan se vyvrací do klína, je slyšet potlačovaný vznět citů, slovanská duše mezi smutečným veselím rozpíná svá křídla, ale vznést se nesvede, tíhne k tíživému labutímu smutku, zatímco o pár stolů dál ruka ruku meje, už se rokuje o vybílení šatníku zesnulého, a byt po dědkovi se bude pronajímat a potečou tučné zisky, už to máme spočítané a za ušávané peníze se pojedje na Rivieru, a pak ta světice hladivým pohybem vyběhla v zahať tmy a všichni významně přehledli situaci a s nakynutým údivem si šeptali, co se jí stalo chudince snad ji nezabylo zle, ano přesně tak to bylo, ale jak to, že to všechno tak na píd přesně víte s chirurgickou přesností, o tom mě musíte spravit, srozumět, copak mě nepoznáváš, synu zhrzené éry, já sem ten kterého před hodinou navždy pochovali ...

(úryvek ze závěrečné části rozsáhlejší prózy)

HOZENÁ RUKAVICE G. G. IGGERSE

Dílo dějepisného teoretika německého původu Georga G. Iggerse působícího řadu let na buffalské univerzitě je v českém prostředí téměř neznámé. Jedním z důvodů bude zřejmě až příliš zjevná nechť většiny historiků a historiček zabývat se průběžně teoretickými otázkami svého oboru a vyrovnávat se s proměnami historických přístupů v jimi žité době a chápat je jako přirozenou součást svého badatelského vývoje.

Zájem o teoretizování v oblasti současné historiografie zůstává na periferii zájmu. Poněkud lépe je na tom zpracování historiografie starší, které dominuje monumentální monografie Františka Kutnara a Jaroslava Marka a řada jejich dílčích studií, stále se však jedná spíše o výjimečné vybočení nemající své následovníky. Iggersova práce *Dějepisectví ve 20. století. S podtitulem Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě* vydaná u nás letos v překladu Pavla Koláře nemá tedy v našem prostředí obdoby a pod tímto úhlem pohledu lze nazvat počín Nakladatelství Lidové noviny za bezesporu průkopnický. Původně tato útlá knížka vyšla v angličtině v roce 1997 a autor ji začínal na počátku 90. let psát s úmyslem navázat na svou dřívější práci *New Directions in European Historiography* z roku 1975, ale jak sám přiznává „od vydání této knihy se představy o dějinách a dějepisectví znovu hluboce proměnily“ (s. 11), takže vzniklo něco úplně nového a velice současného. Iggers se snaží o reflexi všech podstatných proudů ve světovém dějepisectví, ovšem tato představa je zcela přirozeně omezena autorovými jazykovými znalostmi, přesto však celkové pojetí a záběr budí velikou úctu. Z nepatrných narážek lze také soudit, že v době vydání této knihy ve Velké Británii už Iggers evidentně přemýšlel o jiném koncepčním rozvržení tématu, ve kterém hodlal věnovat mnohem více prostoru mimoevropské historiografii. Lze jenom doufat, že pokud taková práce skutečně vznikne, pronikne k nám mnohem rychleji právě díky recenzované knize.

Georg G. Iggers (* 1926) více jak polovinu století, které se stalo předmětem jeho hlubokého zájmu, aktivně badatelsky prožil, což může být v jistém ohledu cenné, ale také i zavádějící. Iggers tuto zkušenost dokázal obdivuhodně vy-

užít. Knihu koncipoval do tří částí podle proudů zlomově do dějepisectví zasáhnuvších. Sleduje nejprve zvědečtění historie v 19. století, což lze považovat za vstup do nejdůležitějšího tématického celku tvořícího zbytek práce: nástup, expanzi a proměny sociálních a hospodářských dějin po druhé světové válce a jejich postmoderní kritiku. Na velice malém prostoru dokázal ve srozumitelné zkratce popsat a zhodnotit změny v nahlížení historiků nejen na dějiny samotné, ale i na způsob jejich zpracování. Tyto partie umožňují českému čtenáři uvědomit si hloubku současného zaostávání způsobeného mj. duchovním odříznutím od nesocialistického světa po roce 1948, a proto tím spíše ocení pokusy českých historiků zejména ze 60. a 80 let vymánit se z této izolace.

Velmi průkazně Iggers dokázal vzájemné propojení soudobého vnímání světa s používanými historickými metodami, jejich vzájemnou provázanost. Ukazuje, že bez filosofické reflexe současného bytování člověka ve světě není myslitelná ani žádná relevantní historická metoda: nedokázala by totiž být práva svému materiálu. Současnost je pro historika životně důležitá, nesmírně inspirativní a dodávající nové a nové impulsy pro další způsoby nahlížení do dějin. Za zdroj popudu označuje proměnlivost života společnosti otevírajícího nové možnosti náhledu na věc, ale také podněty z jiných oborů: ty mj. vedly také k uvědomění si neexistence jenom jedněch dějin. K tomu došlo v okamžiku, kdy se přestaly dějiny západních civilizací ztotožňovat se světovou historií, jejichž nejtypičtějším projeven bylo uchopení tématu jako dějin permanentního vývoje: od primitivních počátků po moderní způsob života.

Iggers se prezentuje také jako zastánce osvícenství a odmítá jeho všeobecné zavržení, které ve svém celku považuje za neopodstatněné. Vyčleňuje si z tohoto směru dvě stále aktuální složky: osvícenský humanismus a osvícenskou snahu emancipovat lidstvo.

Po důkladném přezkoumání a rozboru hybných historiografických proudů ve 20. století formuluje jako východisko a zároveň i odpověď postmodernistům závěr, jehož platnost prověří budoucnost. Je jím „široký historický přístup, který bude brát v úvahu jak kulturní, tak institucionální aspekty“ (s. 25).

Vydání tohoto díla může fungovat jako výzva, ale i pokárání české historické obci, která dosud neučinila ani přípravné kroky k tomu, aby

byla schopná podnětně odpovědět na autory Iggersova formátu.

Andrea Lněničková

Georg G. Iggers: Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě. Nakladatelství Lidové noviny (knižnice Dějin a současnosti), Praha 2002. Překlad Pavel Kolář, náklad neuveden, cena 159,- Kč.

SLOVENSKÝ ZPŮSOB

Vysokoškolské prostředí je pro literáty velmi inspirativní, často nabízí množství bizarních postav a situací, které by se v okolním světě sotva mohly vyskytnout. Přidáme-li k tomu skutečnost, že akademická půda představuje pro spisovatele dosti příhodný způsob obživy, jakož i napětí mezi rigiditou systému a množstvím nonkonformních individualit, které se v něm pohybují, není divu, že zejména v anglosaském světě je „univerzitní román“ velmi rozšířeným žánrem, který si vysloužil živý zájem čtenářů i odborníků. Proč by nemohlo něco podobného vzniknout i ve středoevropských podmínkách, kde nedostatečné financování škol, množství totalitních reliktnů i jistý kafkovsko-kocourkovský *genius loci* nabízí množství pikantních situací? Na Slovensku už tedy tuto rukavici zvedli.

Kniha Olivera Bakoše *Katedra paupologie* je pamfletem, odhalujícím zákulisí jedné fiktivní katedry. Samotná paupologie – věda o chudých – je svérázně transformovaným marxismem a dokazuje, že neexistuje na světě prakticky nic, co by se při troše dobré vůle nemohlo stát objektem „vědeckého“ studia. Jednotlivé kapitoly tvoří profily pedagožek (paupologie je věda silně feminizovaná, což je pro autorovo stanovisko k ní klíčové), často nesou kulturně parafrázující tituly: *Kronika vopred ohlásenej výpovede*, *Svet ako vôla a poprava...* Dějovou osu tvoří líčení mocenských bojů na katedře a závěrečné svržení dosavadní vedoucí katedry. Bakoš je místy skutečně vtipný (např. když líčí výjezd katedry do Vídně – navazování mezinárodních kontaktů je příkazem doby, navzdory tomu, že úroveň jazykových znalostí často dělá z podobných akcí spíše frašku), ale je to vtipnost jaksi samoúčelná, jejímž jediným cílem je vyličít paupoložky jako monstra, neobdařená jediný zlidštvujícím rysem. Členky katedry jsou primitivní (studenti jiných kateder je považují za uklízečky), oportunistické, chamtivé, cynické, líné, despotické

intrikánky atd. Jejich zásadou č.1 je: „Vysoká škola si predsa nežiada priamo genialitu: docentka na vysokej škole nie je predsa dajaký Pasteur, aby ju besný pes hrýzol.“ Mnohé dokumentuje ilustrace na přebalu (tvůrce výtvarného pojetí knihy se skrývá pod pseudonymem Shooty a také jeho obrázky prozrazují nepochybnou formální zručnost, ulpívající však u povrchní karikatury), reprodukováná i na záložce uvnitř knihy – obě mají tentýž nechutný odstín, evokující obálky Harlequinu, Večerů pod lampou a podobného čtiva, zřejmě jediného, které kdy paupoložky přečetly. Jednoduchý, ale šarmantní detail, potvrzující, že Koloman Kertész Bagala si na vydávaných knihách skutečně dává záležet.

Současná slovenská próza, reprezentovaná jmény jako Tomáš Horváth, Viliam Klimáček, Dušan Taragel a další, přináší ambiciózní, svěží a erudovaná díla, převyšující tvorbu českou, dosti bezradnou a provinciálně uspokojenou každým jakžtakž gramotným autorem. Bakošova kniha ovšem představuje „druhou ligu“ tohoto proudu, opakuje a rozmělnjuje známé postupy. Sám autor v závěru zmiňuje inspiraci knihou *Univerzita* autorské dvojice Emanuel Erdélyi a Marek Vadas – a určitá odvozenost je hlavním problémem jeho knihy. Bonmoty a slovní hříčky se zde chrlí v takovém tempu, že je to až únavné, většinou navíc nepřesahují úroveň záměny mezi Harmonií jako stavem duše a stejnojmenným rekreačním areálem. Občas autor sklouzne k banalitě a vulgárnosti, když líčí terénní výzkumy, při nichž studentky (jaké to překvapení) končí v postelích příslušných činitelů. Snaha o zábavnost výše uvedeného ražení a zároveň silné intelektuální ambice se srážejí v celé knize způsobem, který vzbuzuje přinejmenším rozpaky nad tím, má-li to Bakoš opravdu zapotřebí.

Z Bakošovy knihy je cítit silné osobní zaujetí: zřejmě mu některé reálně existující „paupoložky“ pořádně pohnuly žlučí. Co se však skrývá za narážkami a přezdívkami (malebná nomen omen jako doc. Ondoláková, prof. Nulová či prof. Puklá), to si může nezasvěcený čtenář jen domýšlet. Zbývá mu vědomí, že dočetl vtipnou a zručně napsanou knihu, z níž si ovšem týden po přečtení sotva bude něco pamatovat.

Jakub Grombíř

Oliver Bakoš: *Katedra paupológie*.
Levice, LCA 2001.

JEN NĚKOLIK KRÁTKÝCH POVÍDEK

Mám rád olomoucké nakladatelství Periplum, protože z jeho dosud nerozsáhlého edičního plánu mne dosud nezklamala žádná kniha. Příjemným překvapením byl například svazek studií Oldřicha Králíka. V nedávné době pak Periplum vydalo dva svazky překladových povídek. O *Haličských povídkách* Andrzeje Stasiuka bylo již napsáno dost. O novějším, neméně zajímavém, souboru **Proměny kůží** slovinského autora Andreje Blatnika, v překladu Martiny a Pavla Šaradínových, zatím méně. Což je zcela jistě škoda, neboť i ony si zaslouží, aby jim byla věnována pozornost.

Šestnáct povídek nestejně délky nemá společného jmenovatele a jsou poměrně rozdílné. Setkáte se zde jak s jednostránkovými prozaickými miniaturami, tak i s povídkou poměrně rozsáhlou. Spojeny jsou snad jenom jakýmsi všudypřítomným civilismem. Není jistě náhodou, že v rozhovoru otištěném v Literárních novinách se Blatnik zmínil, že k jeho oblíbeným autorům patří Španěl Javier Marías. Od něj máme do češtiny přeloženu, bohužel, pouze jedinou knihu, román *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*. Ale i tak si lze povšimnout, že například muži stojí u obou autorů poněkud stranou a spíše než iniciátory dějů jsou jim přisouzeny role pozorovatelů.

Blatnik patří k nejpřekládanějším současným slovinským autorům. Zcela jistě zásluhou. Jeho povídky jsou zastoupeny v několika antologiích a jednu z nejznámějších, *Den, kdy zemřel Tito*, naleznete i na internetových stránkách PENklubu. Realita Blatnikových povídek je poznamenána humorem, spíše černým, i absurditou, jak je tomu například v nejdelším textu sbírky *Škrábanec na zádech*. Přestože někdy při jejich čtení lehce mrazí v zádech, jedná se o příběhy, které mohou potkat kohokoli z nás. Všechny vychází z každodenní zkušenosti a vlastně na nich není ani nic podivného. Jenom je něco řečeno s tak otevřenýma očima, až to zarazí. I přes svou nesourodost se jedná o vynikající knihu. Doufejme, že v budoucnu budeme mít příležitost seznámit se i s dalšími Blatnikovými prozaickými texty, popřípadě s jeho tvorbou esejistickou.

Pavel Kotrla

Andrej Blatnik: *Proměny kůží*
(Periplum: Olomouc 2002)

